

Nr 423.

Av herr **Cruse**, *angående utredning om förkortning av arbetstiden vid skift- och nattarbete samt vid arbete under jord, m. m.*

Mer än 25 år ha nu förflutit sedan den första lagen om arbetstidens begränsning antogs av riksdagen. Vid denna lags genomförande uttalades allmänt från arbetsgivarhåll farhågor för att begränsningen av arbetstiden till 48 timmar per vecka skulle få ödesdigra verkningar för vårt näringsliv. Dessa farhågor ha emellertid visat sig vara fullständigt ogrundade. Ganska snart anpassade sig näringslivet efter den förkortade arbetstiden, och en successiv höjning av arbetsintensiteten genomfördes. Det genomsnittliga produktionsresultatet per arbetare och dag är nu betydligt större, än då arbetstiden var 9 och 10 timmar per dag. Inom vissa arbetsområden har rationaliseringen drivits så långt (löpande band etc.), att hälsoskäl motivera en ytterligare förkortning av arbetstiden. Detta gäller framför allt skift- och nattarbete samt arbete under jord.

Egendomligt nog lämnar lagen om arbetstidens begränsning sämre skydd för skiftarbete än för regelbundet dagarbete. I arbetstidslagens 4 §, andra stycket, regleras skiftarbetet genom följande stadgande:

»Bedrives arbete med regelbunden skiftindelning, må annan arbetstid än nyss angivits (d. v. s. i regel 8 timmar av dygnet eller 48 timmar i veckan) tillämpas, såvitt därigenom icke uppkommer längre sammanlagd arbetstid för en tidrymd av högst tre veckor, än att den motsvarar 48 timmar i veckan.»

I § 5, 2 mom. av samma lag stadgas:

»Finnes arbete, som bedrives med tre skiftlag, på grund av synnerliga skäl böra fortgå jämväl under sön- och helgdagar, må arbetsrådet, i den mån så prövas påkallat, medgiva därför erforderligt undantag.»

Arbetstidslagen lämnar sålunda vidsträckt frihet att förlänga arbetstiden per dag och vecka vid skiftarbete, blott arbetstiden under en treveckorsperiod icke överstiger 144 timmar. Att skiftarbete kan medföra ohälsa, har uppmärksamrats av rationaliseringsutredningen, som framhåller, »att skiftarbete åstadkommer nervösa sjukdomar och magsjukdomar, vilka förvärras av de ofta återkommande växlingarna i tiderna för skiften». Läkarna torde även allmänt vara av den uppfattningen, att skift- och nattarbete är ganska påfrestande för hälsan. Allt arbete, som helt eller delvis infaller mellan kl. 23 och 6, bör därför begränsas till i genomsnitt 7 timmar per dygn eller 42 timmar per vecka.

Bestämmelserna om arbetares skyldighet att utföra övertidsarbete böra även reformeras. Därom stadgas i arbetstidslagens 7 §, 5 mom.:

»I fråga om arbetares skyldighet att utföra arbete, som avses i denna paragraf (övertidsarbete), gäller vad därom kan anses vara med arbetsgivaren överenskommet, men åligger det arbetsgivaren tillse, att icke arbetaren genom användande till dylikt arbete utsättes för överansträngning eller ohälsa.»

Samtliga kollektivavtal torde innehålla bestämmelser, att arbetarna ha skyldighet att fullgöra i arbetstidslagen eller av arbetsrådet medgiven övertid. Några fackförbund ha sökt genomföra ändring av dessa avtalsbestämmelser i syfte att arbetarna själva skulle äga rätt att avgöra, om de vilja stå till förfogande för övertidsarbete eller ej. Dessa ändringsyrkanden ha emellertid icke kunnat genomföras på grund av arbetsgivarnas hårdnackade motstånd. Ifrågavarande bestämmelser i kollektivavtalen torde därför icke kunna reformeras utan omfattande och förödande arbetskonflikter.

Sista delen av stadgandet i arbetstidslagens 7 §, 5 mom. avser att lämna arbetarna skydd mot överansträngning och ohälsa genom övertidsarbete. Detta skydd är dock i praktiken ganska illusoriskt. Många arbetare med mindre god hälsa tvingas nu att utföra övertidsarbete, varigenom deras ohälsa ytterligare förvärras. Arbetstidslagen bör lämna ett effektivt skydd åt dem, som på grund av hälsoskäl eller andra sakliga skäl icke önska utföra övertidsarbete. Sedan ordinarie arbete fullgjorts, böra arbetarna äga rätt att själva förfoga över sin fritid. Lagfästandet av en dylik frihet torde icke hindra arbetsgivarna att få erforderligt övertidsarbete utfört. Det torde finnas tillräckligt många arbetare, som äro villiga att frivilligt utföra erforderligt övertidsarbete, i synnerhet som kollektivavtalen i allmänhet stadga högre ersättning för övertidsarbete än ordinarie arbete.

På grund av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning dels rörande förkortning av arbetstiden vid skift- och nattarbete samt vid arbete under jord, dels rörande lagstadgad rätt för arbetare att själv avgöra, om han vill utföra övertidsarbete eller ej.

Stockholm den 23 januari 1945.

Sigvard Cruse.
